

Σχεδιάζοντας το Νέο Οικοδομικό Τετράγωνο στον Κεραμεικό



Η πρωτοποριακή πρόταση δύο νέων αρχιτεκτόνων, μία από τις πέντε που βραβεύτηκαν στο διαγωνισμό «ΑΘΗΝΑ Χ 4».

ΣΠΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ

Μια αυτόνομη ενεργειακά γειτονιά με «έξυπνες» και χρηστικές υποδομές, με πεζόδρομο και με πάρκο, με ελεύθερους χώρους και με χώρους στάθμευσης, άδεια από αυτοκίνητα αλλά γεμάτη φυτά και καρποφόρα δέντρα, η οποία για να λειτουργήσει βασίζεται στην αυτοδιαχείριση και τη συμμετοχή των πολιτών, είναι η πρόταση των αρχιτεκτόνων Στέλλας Παντελιά και Κωνσταντίνου Παπαδημητρακόπουλου, η οποία βραβεύτηκε μαζί με άλλες τέσσερις αρχιτεκτονικές προτάσεις στο διαγωνισμό της Ενοποίησης Αρχαιολογικών Χώρων και Αναπλάσεις για το πρόγραμμα «ΑΘΗΝΑ Χ 4». Στόχος του προγράμματος ήταν η αναβάθμιση της ποιότητας ζωής στην πόλη μέσα από την ανάδειξη του βασικού κυττάρου της πόλης, του μεγάλου οικοδομικού τετραγώνου που σχηματίζεται από το «σταυρό» δύο προϋπαρχόντων δρόμων. Οι πέντε προτάσεις που βραβεύτηκαν ισότιμα αξίζουν όλες να υλοποιηθούν, τονίζουν οι δύο αρχιτέκτονες.

Αυτοδιαχείριση

Για τη δική τους πρόταση επέλεξαν την περιοχή του Κεραμεικού, το σταυροδρόμι των οδών Κεραμεικού και Μυκάλης. «Πρόκειται για ένα κομβικό σημείο για την Αθήνα, την αρχαία και τη νέα. Είναι μεταξύ της Ιεράς Οδού, του Δημοσίου Σήματος και της Πειραιώς, απέναντι από το Δίπυλο, ένα σημείο με αναφορές στο παρελθόν και το μέλλον της πόλης» λέει στην «F.S.» ο Κωνσταντίνος Παπαδημητρακόπουλος, ο οποίος επισημαίνει ότι, σε αντίθεση με άλλες υποβαθμισμένες περιοχές της Αθήνας, όπου κυριαρχεί η πυκνή δόμηση, στον Κεραμεικό η υποβάθμιση έρχεται από την εγκατάλειψη και την ερήμωση του αστικού ιστού. Η εικόνα αυτή επιχειρείται να αναστραφεί δυναμικά από την πρώτη κιόλας φάση του σχεδίου ανάπλασης, κατά την οποία προβλέπεται τόσο η κατασκευή του «σταυρού» (με πεζόδρομο και πάρκο) όσο και η δημιουργία στον πυρήνα του κτιρίου του κέντρου της γειτονιάς,

το οποίο θα αποτελεί την καρδιά της κοινωνικής ζωής του Νέου Οικοδομικού Τετραγώνου (NOT).

Σε αυτό θα βρίσκεται η έδρα του διαχειριστή του οικοδομικού τετραγώνου (κατά τα πρότυπα του διαχειριστή της πολυκατοικίας), ο οποίος για έξι μήνες θα ασχολείται με τα «κοινά» και τις ανάγκες της γειτονιάς, π.χ. με τη διατήρηση του πρασίνου, την εύρυθμη λειτουργία του συστήματος διαχείρισης των απορριμμάτων κτλ. Η θητεία θα εναλλάσσεται και ο διαχειριστής θα απολαμβάνει σειρά φορολογικών κινήτρων (π.χ. μη καταβολή δημοτικών τελών), ενώ μέσω Τραπεζών Χρόνου θα προγραμματίζεται η συμμετοχή των πολιτών στα κοινά.

«Η Τράπεζα Χρόνου είναι ένα σύστημα που έχει εφαρμοστεί σε κάποιες κοινότητες στην Αγγλία. Στο πλαίσιο μιας κοινότητας όλοι προσφέρουν κάτι, μια εθελοντική εργασία, η οποία, αντί να μετριέται σε είδος ή σε προϊόν, μετριέται σε χρόνο. Αν κάποιος προσφέρει μία ώρα την εβδομάδα από το χρόνο του για να κλαδέψει τα δέντρα ή να μαζέψει τα φρούτα, ο χρόνος που δαπανά "αποθηκεύεται", με αποτέλεσμα από τη μια να μετριέται η συνεισφορά του καθένα και από την άλλη να μπορεί να ζητήσει τη βοήθεια της κοινότητας σε μια προσωπική του εργασία, στο πλαίσιο της ανταλλαγής χρόνου» τονίζει η Στέλλα Παντελιά. Στο κέντρο της γειτονιάς θα δημιουργηθούν επίσης χώροι συγκέντρωσης των κατοίκων για δράσεις, όπως εκθέσεις και συναυλίες, αλλά και παιδικός σταθμός, βιβλιοθήκη και εργαστήριο.

Έξυπνες υποδομές

Κατά την πρώτη φάση θα ολοκληρωθεί και η κατασκευή όλων των απαραίτητων υποδομών για να καταστεί –πέρα από αισθητικά όμορφο– και λειτουργικό το NOT. Συγκεκριμένα, στην περιφέρειά του θα δημιουργηθούν δύο κάθετα πάρκιγκ (το καθένα θα έχει χωρητικότητα 60 θέσεων, θα διαθέτει σύστημα συλλογής όμβριων υδάτων, μέσω φωτοβολταϊκών θα καλύπτει τις ενεργειακές του ανάγκες, ενώ εξωτερικά θα δι-

μορφώνεται ως πράσινος τοίχος) αλλά και ένας ακόμη χώρος στάθμευσης για τους επισκέπτες, από τον οποίο θα προκύπτουν έσοδα για τις ανάγκες του NOT.

Επιπλέον, θα αναπτυχθούν το ιδιαίτερα πρωτοποριακό υπόγειο σύστημα συλλογής ακουστικών πεπιεσμένου αέρα (προβλέπει ξεχωριστούς κλάδους για τα ανακυκλώσιμα υλικά, τα κομπόστ, με τα απορρίμματα να συγκεντρώνονται υπογείως σε ένα σημείο απ' όπου θα τα «ρουφά» μία φορά την εβδομάδα ειδικό απορριμματοφόρο), καθώς και το σύστημα συλλογής νερού, το οποίο θα «κινείται» τόσο υπόγεια όσο και υπέργεια. Η μελέτη έχει προβλέψει να υπάρχει μια ελάχιστη κλίση από τις εισόδους προς τον πυρήνα του «σταυρού», όπου θα δημιουργηθεί μια δεξαμενή στην οποία θα συγκεντρώνεται το νερό που θα φτάνει τόσο από τα τέσσερα κανάλια (και αφού «φιλτράρεται» από τα δέντρα) όσο και από τις ταράτσες των κτιρίων, προκειμένου στη συνέχεια να χρησιμοποιηθεί για το πότισμα των δέντρων και των φυτεμένων δωμάτων, τον καθαρισμό του πεζόδρομου κτλ. Το πόσο νερό ή ενέργεια παράγονται και καταναλώνονται θα αποτυπώνεται στο αστικό μέτρο οικοδομικού τετραγώνου, σε ένα σύστημα δηλαδή που θα είναι εγκατεστημένο στις εισόδους του οικοδομικού τετραγώνου και μέσω οθονών θα παρέχει λεπτομερή και καθημερινή ενημέρωση για το ενεργειακό ισοζύγιο του τετραγώνου.

«Κύριο στόιχημα για την υλοποίηση της πρότασης θεωρούμε την αλλαγή της νοοτροπίας του Αθηναίου. Το πρόβλημα δεν είναι ότι λείπουν οι ιδέες αλλά ότι αυτές πρέπει να περάσουν στη συνείδηση του πολίτη. Αυτός πρέπει να ενδιαφερθεί, να σεβαστεί τον δημόσιο χώρο και να συνειδητοποιήσει ότι έτσι θα έχει μια ποιότητα ζωής αναβαθμισμένη» τονίζει ο Κωνσταντίνος, υπογραμμίζοντας ότι πολλές από τις παρεμβάσεις της πρότασης είναι σχεδιασμένες ώστε να αναμειγνύονται με την καθημερινότητα και σταδιακά να επέλθει η αυτογνωσία για το τι σηματοδοτεί η κάθε πράξη στον δημόσιο χώρο.

Πέντε λεπτά

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων του διαγωνισμού νέων αρχιτεκτόνων «ΑΘΗΝΑ Χ 4» (ήταν όροι οι συμμετέχοντες να είναι ηλικίας κάτω των 40 ετών) την περασμένη Τετάρτη άφησε ανάμεικτη γεύση. Από τη μια, οι παρουσιάσεις των πέντε βραβευθέντων ομάδων ανέδειξαν την πρωτοτυπία, τη δημιουργικότητα και το πάθος της νέας γενιάς της ελληνικής αρχιτεκτονικής για τη ρηγμαμένη πρωτεύουσα. Οι πρακτικές και καινοτόμες προτάσεις τους για μικρές ουτοπίες σε υποβαθμισμένες περιοχές όπως τα Πατήσια και ο Κεραμεικός και ιδιαίτερα η έμφασή τους στη σημασία της συμμετοχής των κατοίκων στην αναβάθμιση των γειτονιών, δίνουν ελπίδα για το μέλλον του αστικού περιβάλλοντος. Αρκεί φυσικά να βρεθούν οι πόροι ώστε να υλοποιηθούν αυτές οι ιδέες. Το κοινό, από την άλλη, θα είχε την ευκαιρία να μάθει περισσότερα για τις ιδέες αυτές αν, αντί για πέντε πενιχρά λεπτά, δινόταν περισσότερος χρόνος στους αρχιτέκτονες για να τις αναπτύξουν, και περιοριζόταν αναλόγως ο χρόνος των ομιλιών των πολυάριθμων παραγόντων που έδωσαν τα βραβεία. Ήταν εξόχως ειρωνικό ότι σε μια βραδιά που ήταν, υποτίθεται, αφιερωμένη στις δημιουργίες των νέων και στη σημασία να ακουστεί η φωνή τους, οι παρουσιάσεις των προτάσεων έγιναν βιαστικά και πιεσμένα, σαν να ήταν μια ασήμαντη υποσημείωση και όχι ο λόγος ύπαρξης της εκδήλωσης. –Γ. Παλαιολόγος

Κοινωνική πολυμορφία

Στη δεύτερη φάση της η πρόταση προβλέπει την ανάπλαση των ελεύθερων οικοπέδων του τετραγώνου με τη δημιουργία αθλητικών εγκαταστάσεων, παιδικής χαράς, skate park στους χώρους γύρω από τα πάρκιγκ, καθώς και ενός ιστορικού-εκπαιδευτικού πάρκου, το οποίο θα γεμίσει από τα χρώματα και τα αρώματα φυτών από την αττική γη. Στην τρίτη και τελευταία φάση προτείνεται η κατασκευή δημόσιων κατοικιών, σε συνδυασμό με ιδιωτικές κατοικίες. «Θεωρούμε ότι είναι πολύ βασικό για οποιαδήποτε γειτονιά να έχει κατοικία η οποία να αναφέρεται και σε νέα ζευγάρια και σε οικογένειες και σε ηλικιωμένους. Επιθυμούμε την κοινωνική πολυμορφία, να έρθει κόσμος από διάφορα κοινωνικά στρώματα» υπογραμμίζει η Στέλλα.

«Είναι επιβεβλημένο και ρεαλιστικό να γίνει η ανάπλαση σε αυτό το σημείο, διότι υπάρχουν τα αστικά κενά, υπάρχει ερειπωμένος αστικός χώρος, στην περίπτωση των απαλλοτριώσεων που θα χρειαστεί να γίνουν δεν θα απαιτηθεί να φύγει κανένας. Άρα υπάρχει το υπόβαθρο να υλοποιηθεί κάτι τέτοιο, το οποίο θα είναι ιδιαίτερα θετικό, καθώς θα αρχίσει να διαμορφώνεται μια νέα κατάσταση, μια νέα κατεύθυνση για την πόλη» λέει η Στέλλα, ενώ από την πλευρά του ο Κωνσταντίνος υποστηρίζει πως ιδιαίτερα σημαντική είναι η πρώτη φάση της πρότασης, καθώς, όπως τονίζει, «σε αυτήν πρέπει το Δημόσιο να συνεισφέρει και να χρηματοδοτήσει. Αν γίνει η πρώτη φάση, πιστεύουμε ότι οι δύο τελευταίες μπορούν να γίνουν με ΣΔΙΤ, ιδιαίτερα από τη στιγμή που το κράτος θα έχει δημιουργήσει έναν αναβαθμισμένο και ποιοτικό δημόσιο χώρο. Αυτός είναι που θα προσελκύσει τους επενδυτές».